

Dorește Franța cu adevărat o rezolvare europeană a problemei romilor?

Policy Brief nr. 17; Septembrie 2012

Autor: Nicoleta Scripcariu

Premierul francez Jean-Marc Ayrault a declarat recent că romii sunt o problemă la nivel european și că o abordare comună alături de guvernele din România și Bulgaria, principalele țări de proveniență a romilor migranți, este una optimă. Însă modalitatea în care Franța a înțeles să abordeze problema romilor migranți, prin evacuări succesive și colective, a atras atenția organismelor europene și internaționale în ceea ce privește respectarea drepturilor omului și a principiului de liberă circulație a persoanelor în spațiul european. România a încercat în 2008 să convingă celelalte state ale UE că e nevoie de un cadru instituțional unic. Din acea dezbateră a rezultat doar un mecanism slab prin care Comisia Europeană face recomandări, dar fiecare stat membru acționează conform unor strategii naționale. Franța pare acum deschisă unei abordări europene și Consiliul UE din 24 septembrie va lua în discuție problema romilor. Din păcate, de la vorbă la fapte e o distanță mare. Franța vorbește despre politică unică europeană, dar aplică o politică ne-europeană având ca unic obiectiv să scape de romi trimițându-i înapoi de unde au venit. Nici vorbă de incluziune socială. Franța a cheltuit 26 de milioane de euro în 2011 pentru a plăti romii din România și Bulgaria să plece de pe teritoriul francez. Peste 7000 de romi au fost trimiși înapoi în România în 2011. Dar mulți se întorc apoi, deci impactul real al acestei politici nu e cunoscut.

Din cauza recentelor expulzări colective (oficial numite "întoarceri voluntare") cifra va fi probabil mai mare în 2012. În schimb, în vizita de la București, miniștrii francezi s-au angajat să asiste cu fonduri reintegrarea a numai 80 de familii de romi. Nu este nici o schimbare de fond între guvernul conservator al lui Nicolas Sarkozy și cel socialist al lui François Hollande: scopul este de a "rezolva" problema scăpând de romi. Din păcate, premierul Victor Ponta a avut o atitudine umilă în timpul vizitei miniștrilor francezi și, în loc să apere dreptul cetățenilor români la liberă circulație, a acceptat de facto obiectivul Franței de trimitere înapoi a romilor. Obiectiv oricum nerealist: oamenii se vor întoarce, totul este un spectacol electoral destinat publicului francez.

Ce ar trebui să se întâmple de fapt? România și Franța ar trebui să susțină o strategie cu adevărat europeană, bazată pe ideea că romii trebuie integrați acolo unde apar probleme de integrare, nu pe principiul că trebuie neapărat trimiși în țările de origine, așa cum a declarat ministrul francez pentru Afaceri Europene, în vizita de la București.

Vizita la București – un tur de forță inutil și fără efecte

Oficialii francezi fac declarații contradictorii: pe de o parte susțin o abordare unică europeană pentru incluziunea romilor, pe de altă parte continuă politica așa-ziselor repatrieri voluntare, de fapt expulzări în masă. Vizita ministrului de Interne Manuel Valls la București în 12 septembrie 2012 a fost mai degrabă un spectacol destinat publicului francez. Ministrul Valls a declarat că vrea să vină în România pentru a înțelege de ce pleacă romii de aici. E puțin credibil că în cele câteva ore petrecute în întâlniri cu miniștrii, Premierul și Președintele României au adus lămuriri în ce privește situația romilor din România. În schimb au arătat slăbiciunea guvernului român. Victor Ponta nu își asumă o poziție clară în ceea ce privește modalitatea de abordare a incluziunii romilor, europeană sau națională - " Viitorul comunităților de romi trebuie să fie în Europa, dar, în principal, aici, în România, în țările de origine"¹ a declarat șeful guvernului de la București. În loc să apere dreptul cetățenilor români de a circula liber în Europa, Victor Ponta a acceptat de fapt că România trebuie să ajute Franța să scape de romi trimițându-i în România. Nu e de mirare deci că ministrul francez a declarat imediat după întâlnirea cu oficialii români că expulzările spre România vor continua.

Pe lângă declarațiile politice, singura măsură concretă decisă la București a fost semnarea unui "*acord-cadru*" între Oficiul Francez pentru Imigrație și Integrare și Ministerele de Interne și al Muncii din România. Acest acord se limitează momentan la "aplicarea, cu titlu experimental, a unui ajutor pentru reinsertia romilor întorși din Franța"². Potrivit Ministerului Muncii din România³, Franța va finanța reinsertia a 80 de familii de romi în cadrul proiectului pilot de doi ani. Franța a expulzat spre România peste 7000 de romi doar în 2011 și acum promite să plătească pentru reinsertia a 80 de familii.

Ministrul de Interne francez a fost însoțit la București de ministrul pentru Afaceri Europene Bernard Cazeneuve. Acesta a declarat că reuniunea Consiliului UE (Afaceri Generale) din 24 septembrie va avea pe agendă și problema romilor. În plus, Cazeneuve a declarat⁴ că "la cererea Președintelui Republicii Franceze, în următoarele luni vom colabora în strânsă legătură cu instituțiile europene precum și cu Guvernul României și cu autoritățile române pentru a găsi soluții și a pune pe picioare proiecte pentru integrarea acestor persoane în țara de origine, în România".

Franța pare a nu se decide dacă scopul unei politici europene ar trebui să fie incluziunea romilor ca atare sau incluziunea romilor neapărat în țările de origine. A face o politică europeană care să vizeze incluziunea romilor doar în România (sau Bulgaria) este și nerealist și nedrept. Nerealist pentru că diferențele de venit și oportunități vor face în continuare ca mobilitatea să fie atractivă pentru romi (ca și pentru restul est-europenilor) – deci o politică europeană ar trebui să vizeze incluziunea romilor acolo unde apare nevoia. Nedrept pentru că vine în contra spiritului european al libertății de mișcare.

¹ "Declarații de presă susținute de Prim-ministrul Victor Ponta, ministrul francez de Interne Manuel Valls și ministrul francez delegat pentru Afaceri Europene, Bernard Cazeneuve", 12 septembrie, www.guv.ro

² Le Figaro, "*Valls défend sa politique à Bucarest*", 12 septembrie 2012

³ Informare de presă, 12 septembrie 2012, www.mmuncii.ro

⁴ idem

De ce nu avem o adevărată politică europeană pentru romi?

În 2008, România a încercat⁵ să convingă Uniunea Europeană să asume problema incluziunii romilor ca pe o chestiune de interes european. Practic, România recunoștea că e depășită în gestionarea problemei și că are nevoie de sprijin european. Odată cu deschiderea granițelor și a posibilității de a munci / rezida, problema romilor a fost de facto europeanizată.

Vladimir Spidla, atunci comisar european pentru Ocuparea forței de muncă și egalitate de șanse, a agreat propunerea României privind o abordare transnațională, soluția propusă fiind aceea a adoptării unei strategii europene pentru incluziunea romilor. Totuși, ideea nu a avut sprijin politic din partea altor state membre UE și nu s-a ajuns la o strategie europeană propriu-zisă, ci la recomandări din partea Comisiei ca fiecare stat membru cu comunități semnificative de romi să adopte o strategie națională de incluziune. Astfel, statele care aveau deja strategii naționale (ca România), au trebuit să le reînnoiască, iar alte state care nu aveau, au trebuit să conceapă asemenea strategii. Franța a fost printre acestea din urmă. Astfel, UE a făcut doar un prim pas și acela destul de timid: decizia și implementarea ține de guvernele naționale și doar o vagă coordonare de Uniunea Europeană însăși.

Este însă adevărat că o abordare unică la nivel european e dificilă și din cauza diversității comunităților de romi. Acestea sunt diferite în termeni de neamuri, cele mai importante fiind căldărarii, ursarii, lăieșii, spoitorii. Un alt criteriu de diversificare constă în gradul de atașament față de tradiție, de la păstrători fermi ai tradiției *Romanipen*⁶, la cei aflați în procesul de tranziție spre modernizare, până la cei integrați complet. Având în vedere această diversitate, plus diferențele inerente de la o țară la alta, mijloacele de incluziune trebuie abordate diferit.

Comisia Europeană și-a exprimat poziția față de minoritatea romilor în comunicarea sa din 2011 - *“Un cadru UE pentru strategiile de integrare a romilor până în 2020” (CE/04/2011)* menționând că incluziunea romilor este una dintre cele mai stringente probleme sociale în Europa.

Ce se întâmplă cu romii emigrați în Franța?

Comunicarea amintită a apărut în mare parte ca urmare a scandalului expulzării romilor din Franța în vara anului 2010. În 2011, comisarul Viviane Reding a atras atenția, la nivel internațional, asupra acțiunilor guvernului francez, comparându-le chiar cu deportările din timpul celui de-Al Doilea Război Mondial.

⁵ Guvernul României – Biroul de presă, *“Primul-ministru Călin Popescu-Tăriceanu a avut astăzi o întâlnire, la Palatul Victoria, cu comisarul european pentru ocuparea forței de muncă, afaceri sociale și egalitate de șanse, Vladimir Spidla, cu care a discutat chestiuni legate de piața muncii și protecția socială”*, februarie 2008

⁶ Romanipen este legea culturii tradiționale rome, vezi detalii în Delia Grigore, *“Rromanipen-ul (rromani dharma) și mistica familiei: Familia tradițională în comunitățile de romi din arealul românesc”*, S.N., București, 2004

*"În loc să încerce să se debaraseze de romii indezirabili, Guvernul (francez) ar trebui să analizeze critic bilanțul său trist în acest domeniu și să acționeze în vederea remedierii abuzurilor" -
Veronika Szente Goldston, Human Rights Watch's advocacy director for Europe and Central Asia,
10 august 2012*

În ciuda schimbării de putere din Franța, în 2012 se fac din nou expulzări, mascate sub forma „întoarcerilor voluntare”.

Politica Oficiului Francez pentru Imigrație și Integrare (OFII) este acuzată de societatea civilă franceză de ineficiență în cheltuirea banului public și de lipsă de transparență⁷. Sub schema ajutorului umanitar de întoarcere, OFII oferă tuturor imigranților aflați în situații materiale precare 300 de euro pentru fiecare adult și 100 de euro de copil. O persoană poate beneficia o singură dată de această sumă. În 2011 de această politică au beneficiat 7.284 de cetățeni români și 1.429 bulgari, costurile pentru acest program ridicându-se la 26,6 milioane de euro⁸.

Practic, guvernul francez a direcționat o sumă importantă din bugetul public spre o acțiune ineficientă, în loc să finanțeze acțiuni specifice pentru incluziunea romilor. Distrugerea taberelor de romi și apoi sprijinirea financiară pentru a se întoarce în țările de origine reflectă atitudinea reticentă a Franței față de integrarea populațiilor de romi.

“cei care beneficiază de sprijinul de 300 de euro se întorc de cele mai multe ori” – reprezentat ONG Franța, interviu cu autoarea

În iulie – septembrie 2012 s-au făcut cel puțin 13 evacuări care au inclus 2098 de persoane, iar acestora rareori li s-a oferit un loc decent unde să se poată muta.

Conform presei internaționale, ministrul de Interne al Franței continuă demolarea taberelor de romi și repatrierea acestora în țările de origine, propunându-și un număr de 7000 până la sfârșitul lunii septembrie, subiect evocat în cadrul unui discurs profund rasist⁹. Aceste acțiuni sunt văzute ca veritabile **expulzări** de presa internațională și de experții ONU¹⁰.

Lista evacuărilor sub administrația Hollande

Localitate	Data	Număr de persoane
SAINT-PRIEST-EN-JAREZ	6 iulie 2012	80
AIX-EN-PROVENCE	25 iulie 2012	400
VAULX-EN-VELIN	6 august 2012	150
HELLEMMES	9 august 2012	200
DIJON	10 august	53

Obiectivul final pare a fi expulzarea comunităților de romi migrante din Franța (...) expulzările colective sunt interzise de dreptul internațional și repatrierile trebuie făcute în mod voluntar, în conformitate cu dreptul internațional și să se bazeze pe evaluări și monitorizări individuale” - François Crépeau, Raportor special al ONU pe drepturile migranților

⁷ Human Rights Watch, "France: Renewed Crackdown on Roma", 10 august 2012

⁸ The Economist, "Liberté, égalité, fermeté?", 18 august 2012

⁹ Le Point.fr "Roms -Valls: <<La France ne peut pas accueillir toute la misère de l'Europe>>", 11 septembrie 2012

¹⁰ Le Point.fr "Roms: des experts des Nations Unies mettent en garde le gouvernement français", 29 august 2012

	2012	
MASSY	26 august 2012	100
ÉVRY	27 august 2012	70
SAINT-PRIEST	28 august 2012	180
LYON	28 august	121
STAINS	29 august 2012	500
CRÉTEIL	30 august 2012	64
MARSEILLE	30 august 2012	100
VILEURBANNE	6 septembrie 2012	80

Harta evacuării taberelor de romi – Google maps

Strategia Franței pentru incluziune – lipsesc tocmai romii migranți

Deși cazul romilor din Franța captează regulat atenția presei și a politicienilor de acolo, estimările acceptate inclusiv de guvernul francez vorbesc despre doar 15.000 de romi emigrați în Franța, majoritatea din România.

După expulzările din mandatul lui Nicolas Sarkozy, la recomandarea Comisiei Europene, în 2011, Franța elaborat o Strategie Națională pentru Romi, intrată în vigoare din anul 2012. E ironic privit retrospectiv la evacuările din acest an că strategia a fost numită, „*Une place égale dans la société française*”.¹¹

Deși abundă în bune intenții, documentul este unul deficitar în ceea ce privește măsurile concrete și mijloacele de finanțare, iar lipsa de experiență în abordarea incluziunii romilor este și ea vizibilă. O altă critică a acestei Strategii este aceea că nu prevede măsuri pentru integrarea romilor migranți (se limitează doar la cetățenii francezi). Pentru a acoperi acest gol din strategia națională de integrare, statul francez a revenit cu o **”Circulară inter-ministerială** cu privire la anticiparea și acompanierea operațiunilor de evacuare a taberelor ilicite”¹². În ciuda numelui său, circulara este prezentată de oficialii francezi ca un document ce vizează incluziunea romilor migranți în societatea franceză.

Se propune umanizarea condițiilor de sejur provizoriu, obiectiv pe care unele Prefecturi l-au tradus prin integrarea a 10% din numărul romilor migranți, așa cum se întâmplă și în cazul Marsiliei.

Această circulară are în vedere reuniuni la nivelul prefecturilor în vederea punerii în aplicare a măsurilor necesare pentru incluziunea romilor ce trăiesc în taberele improvizate. Vestea bună e că statul francez face un prim pas: își propune integrarea romilor migranți printr-o abordare holistă ce vizează un diagnostic al situației romilor migranți, măsuri privind școlarizarea, sănătatea și inserția pe

¹¹”Un loc egal în societatea franceză”

¹²”CIRCULAIRE INTERMINISTERIELLE NOR INTK1233053C du 26/08/2012 relative à l’anticipation et à l’accompagnement des opérations d’évacuation des campements illicites”.

piața muncii. Vestea proastă e că abordarea generală nu e urmată de măsuri specifice și că nu există finanțare pentru bunele intenții exprimate.

În ceea ce privește incluziunea minorității rome, România și-a asumat o poziție încă din 2001, prin adoptarea Strategiei Guvernului de Îmbunătățire a Situației Romilor, valabilă până în 2011. Strategia a fost un document politic programatic, axat pe 10 domenii sectoriale.

Rezultatele la nivel general au fost minimale, dar au fost completate de pași importanți făcuți de societatea civilă. Pentru perioada 2012 - 2020 România a pregătit un plan complex și trebuie spus că strategia României pe termen mediu (2020) este mai bine structurată decât cea franceză.

Prim-Ministrul Franței Jean-Marc Ayrault, a declarat¹³ și el în cadrul Școlii de Vară a Partidului Socialist că romii sunt o problemă la nivel european și că este dezirabilă o abordare comună alături de Guvernele României și Bulgariei, principalele state de origine ale romilor.

Intențiile sunt lăudabile și dacă tot a reușit plasarea chestiunii romilor pe agenda proximalului Consiliu UE (Afacerilor Generale), Franța ar trebui să propună, împreună cu România, crearea la nivelul Uniunii Europene a unor instrumente realmente eficiente (buget, pârgii instituționale și control). Dacă în viziunea Franței o abordare comună europeană înseamnă aruncarea problemei de la un stat european la altul, atunci se ratează o șansă de a rezolva cu adevărat problema.

Nicoleta Scripcariu este Roma policy fellow al Open Society Foundations în cadrul Centrului Român de Politici Europene. Are experiență în societatea civilă care se ocupă de problematica romilor din România.

Credit foto: Alianța Civică Democrată a Romilor (ACDR)

Centrul Român de Politici Europene; 2012
Str. Știrbei Vodă nr. 29
Et. 2, București – 1
office@crpe.ro
www.crpe.ro
Tel. +4 0371.083.577
Fax. +4 0372.875.089

¹³ Le Point.fr, "Roms: Paris demande une réunion du conseil européen", 25 august 2012